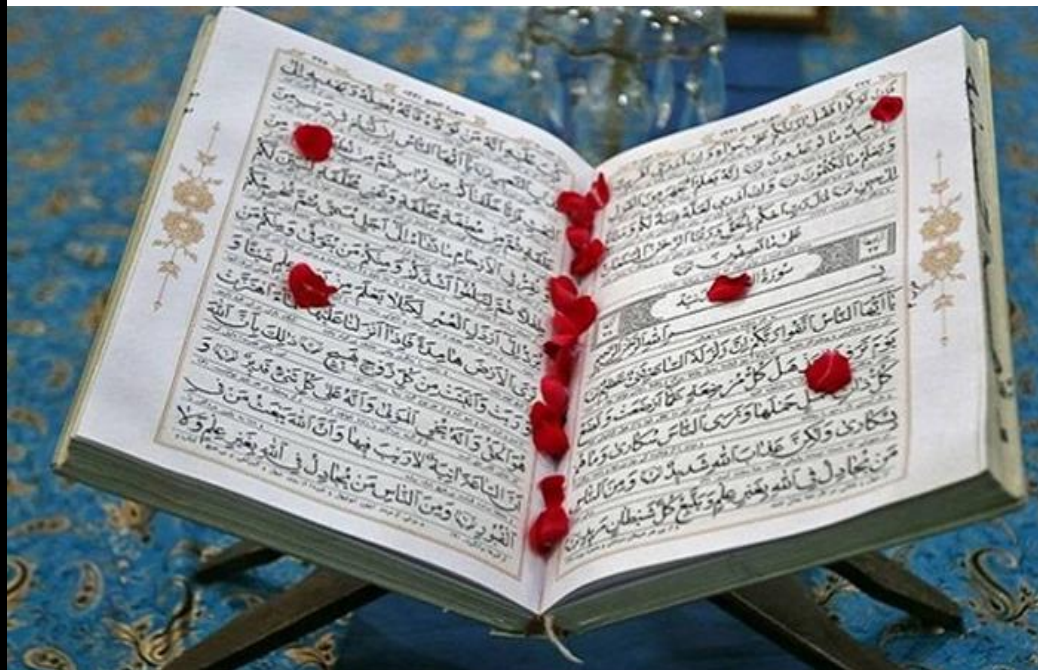

بسم الله الرحمن الرحيم

نکات کلیدی و تفسیری جزء سیزدهم قرآن کریم

اکثر ایمانها، آلوده به شرک است

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ

(۱۰۶- یوسف علیه السلام)

اکثر آنها که ایمان می آورند، ایمانشان آمیخته با شرک است و مشرک هستند.

مراد از این شرک آن شرک

آشکار بت پرستان نیست؛ زیرا هیچ مومنی اهل پرستش بت نیست و بر آن سجده نمی کند؛ بلکه منظور، شرک پنهان است (۱) که امام هادی علیه السلام در توصیف آن فرمود: **الإِشْرَاقُ فِي النَّاسِ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ عَلَى الْمَسْحِ الْأَسْوَدِ فِي اللَّيْلَةِ الْمُظْلَمَةِ** (۲)؛ نفوذ شرک در ضمیر مردم، پنهان تر از آنست که مورچه سیاهی در شب تیره و تار بر روی گلیم سیاهی راه برود. وقتی انسان در آن شرائط متوجه راه رفتن مورچه نشود قطعاً از این شرکی که پنهان تر از آنست هم آگاه نخواهد شد. شرک آن است که انسان در اداره امور عالم به منشا اثری غیر از خداوند متعال عقیده پیدا کند و او را شریک خدا قرار دهد. (۳) امام صادق علیه السلام در توضیح این آیه فرمود: **شِرْكٌ طَاعَةٌ وَ لَيْسَ شِرْكُ عِبَادَةٍ** (۴)؛ شرک در این آیه شرک در طاعت است؛ نه شرک در عبادت (۵).

دو روایت مهم در توضیح این مطلب

۱. امام باقر علیه السلام فرمود: گناهای که مومنین مرتکب می شوند همان شرک طاعت است زیرا با آن کارها، در حقیقت شیطان را اطاعت کرده اند پس در زمینه اطاعت، برای خدا شریک قائل شده اند. (۶) در نتیجه می توان گفت که هر گناهی ریشه در شرک به خدا دارد. و این حکم به شرک در صورتیست که فرد متوجه نباشد که کار او تبعیت از شیطان است (۷)؛ زیرا اگر این اطاعت را با آگاهی و از روی عمد انجام دهد کار او از مرحله شرک گذشته و به کفر می رسد (۸).

شرک آن است که انسان در اداره امور عالم به منشا اثری غیر از خداوند متعال عقیده پیدا کند و او را شریک خدا قرار دهد. (۳) امام صادق علیه السلام در توضیح این آیه فرمود: **شِرْكٌ طَاعَةٌ وَ لَيْسَ شِرْكُ عِبَادَةٍ** (۴)؛ شرک در این آیه شرک در طاعت است؛ نه شرک در عبادت

۲. مالک بن عطیه می گوید از امام صادق علیه السلام پرسیدم منظور از شرک اکثریت مومنین که در آیه آمده است چیست؟ امام فرمودند: مقصود مثل این حرفهایی است که گاهی انسان می گوید «اگر فلانی نبود من نابود می شدم»، «اگر فلان کس نبود من به فلان ناراحتی مبتلا می شدم»، «اگر فلانی نبود خاندان من، اهل و عیالم از بین می رفتند». او با این اندیشه اشخاص را مؤثر در زندگی خود می بیند و برای خدا در رازقیت و در تاثیر شریک قرار می دهد. عرض کردم: این چنین بگوید چطور؟ «اگر خداوند به وسیله فلانی بر من لطف و منت نمی گذاشت من نابود می شدم» آیا باز هم اشکالی دارد؟ حضرت فرمود: اگر این گونه بگوید مانعی ندارد. (۹) چون در این بینش خداوند متعال را مؤثر، مسبب، وسیله ساز و دیگری را وسیله می داند.

تغییر سرنوشت در گرو خواست و حرکت خود ملت هاست

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ (۱۱- رعد) خداوند اوضاع هیچ ملتی را تغییر نمی دهد، مگر آنکه در خود دگرگونی ایجاد کنند.

این جمله يك قانون کلی و عمومی را بیان می کند، قانونی سرنوشت ساز و حرکت آفرین و نیز هشدار دهنده! این قانون که یکی از پایه های اساسی جهان بینی و جامعه شناسی در اسلام است به ما می گوید: مقدرات شما قبل از هر چیز و هر کس در دست خود شما است و هر گونه تغییر و دگرگونی در خوشبختی و بدبختی اقوام در درجه اول به خود آنها برمی گردد. شانس و اقبال و مانند اینها همه بی اساس است و آن چیزی که پایه دارد این است که ملتی خود بخواند سربلند و پیشرو باشد و یا به عکس، خودش تن به ذلت و شکست دهد، پس این اراده و خواست ملتها و تغییرات درونی آنهاست که آنها را مستحق لطف یا مستوجب عذاب الهی می سازد.

به تعبیر دیگر: این اصل قرآنی که یکی از مهمترین برنامه های اجتماعی اسلام را بیان می کند به ما می گوید هر گونه تغییرات برونی متکی به تغییرات درونی ملتها و اقوام است و هر گونه پیروزی و شکستی که نصیب قومی شود از همین جا سرچشمه می گیرد. (۱۰)

فرق بین خشیت و خوف: خشیت تاجر در محدوده قلب است ولی خوف واکنش عملی برای خلاص شدن است هر چند که در دل متاثر نگشته و دچار هراس نشده باشد

ویژگی های حق گرایان از نظر قرآن

الَّذِينَ يُؤْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ لَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ (۲۰) وَ الَّذِينَ يَصْلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ (۲۱) وَ الَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً وَ يَدْرءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَقُوبَى الدَّارِ (۲۲- رعد)

کسانی اند که به پیمان الهی وفا می کنند و عهد را نمی شکنند و به پیوندهایی که پروردگار بدان امر فرموده پا برجا بوده و از خدای خویش می ترسند و نگران بدی حساب هستند و نیز صبر می کنند تا جلب رضایت پروردگار خویش نمایند. نماز را برپا داشته و از آنچه به آنها روزی شده، پنهان و آشکار انفاق می کنند و به وسیله کارهای پسندیده، اعمال زشت خود را از بین می برند. ایشان کسانی اند که در جهان آخرت، عاقبت خوبی در انتظارشان است.

امام باقر علیه السلام فرمود: گناहانی که مومنین مرتکب می شوند همان شرک طاعت است زیرا با آن کارها، در حقیقت شیطان را اطاعت کرده اند پس در زمینه اطاعت، برای خدا شریک قائل شده اند

در این آیات به چند ویژگی مهم و برجسته کسانی که به واقع طرفدار حق هستند اشاره کرده و آنها را چنین توصیف می کند:

۱. به عهد الهی وفا می کنند و آن عهد را نمی شکنند. (۱۱) این عهد و میثاق دایره وسیعی دارد که تمام عهدهای فطری، عقلی و نقلی را در بر می گیرد. (۱۲)

۲. پیوندهایی را که خداوند امر به حفو آن کرده برقرار می دارند. که چون مطلق است دلالت می کند بر هر ارتباط و پیوندی که خدا به آن امر فرموده که از معروفترین مصادیق آن صله رحم است. (۱۳)

۳و۴. نسبت به پروردگارشان، خشیت دارند و از بدی حساب در دادگاه قیامت می ترسند.

فرق بین خشیت و خوف: خشیت تأثر در محدوده قلب است ولی خوف واکنش عملی برای خلاص شدن است هر چند که در دل متأثر نگشته و دچار هراس نشده باشد. (۱۴)

۵. در برابر تمام مشکلاتی که در مسیر اطاعت، ترک گناه، جهاد با دشمن و مبارزه با ظلم و فساد وجود دارد برای جلب خشنودی پروردگار صبر و استقامت می ورزند.

۶. نماز را بر پا می دارند.

۷. از آنچه به آنان روزی داده ایم در پنهان و آشکار انفاق می کنند.

۸. بوسیله حسنات، سیئات را از میان می برند. به این معنی که وقتی گناهی از آنها سر بزند، تنها به ندامت و استغفار، قناعت نمی کنند، بلکه عملاً با انجام کار خیر و عمل به وظایف فوت شده در مقام جبران بر می آیند. این احتمال نیز در تفسیر آیه وجود دارد که آنها بدی را با بدی تلافی نمی کنند (۱۵)، بلکه سعی دارند با انجام نیکی در حق کسی که به آنها بدی کرده است او را وادار به تجدید نظر کنند. (۱۶)

آدرس مهمی که همه به دنبال آنند

الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ (۲۸- رعد)

کسانی اند که ایمان آورده اند و دل هایشان به یاد خدا آرام می گیرد. آگاه باشید! که دلها فقط به یاد خدا آرام می گیرد.

آیه در وصف کسانی است که در آیه قبل آنها را «مَنْ أُنَابَ» نامید یعنی کسی که به سوی خدا بازگردد و رو به او کند.

آرامش و آسایش دو عنوان جدای از هم هستند که در بین انسانهای بیگانه با فرهنگ قرآن این دو به یک معنا و یا به جای هم گرفته می شوند. آسایش مفهومی مرتبط با جسم و تن دارد برخلاف آرامش که با روح و جان در ارتباط است.

راز این داستان کجاست؟ کلید حل این معما به دست کیست؟ قرآن کریم به این سوال مهم و بسیار کاربردی انسان پاسخ می دهد که هر کس به خدا رو کرد و به او ایمان آورد و برنامه او را در زندگی خود پیاده کرد یقین بداند که به آرامش واقعی خواهد رسید؛ آرامشی که محال است آن را بتوان در غیر این آدرس پیدا کرد

گم‌شده بشر هر روز آرامش است و خود به تجربه فهمیده که وسایل آسایش برای او آرامش نمی آورد. بسیاری کسان که مجهزترین زندگی و امکانات رفاهی روز دنیا را دارند؛ اما دریغ از ذره ای آرامش و راحتی جان؛ در عوض کم نیستند کسانی که با حداقل امکانات روزگار سپری می کنند و شور و نشاط و صفا و صمیمیت و از همه مهتر آرامش خاطر سراسر زندگی بیرون و وجود درونشان را لبریز کرده است.

راز این داستان کجاست؟ کلید حل این معما به دست کیست؟ قرآن کریم به این سوال مهم و بسیار کاربردی انسان پاسخ می دهد که هر کس به خدا رو کرد و به او ایمان آورد و برنامه او را در زندگی خود پیاده کرد یقین بداند که به آرامش واقعی خواهد رسید؛ آرامشی که محال است آن را بتوان در غیر این آدرس پیدا کرد.

پی نوشت ها:

۱. المیزان ج ۱۱ ص ۲۷۶
۲. تحف العقول ص ۴۸۷
۳. لسان العرب، ج ۱۰ ص ۴۵۰
۴. الکافی ج ۲ ص ۳۹۷
۵. شرک در عبادت: یعنی انسان در عالم به منشاء اثری مستقل از خدا معتقد باشد و او را عبادت کند. بت پرستی و شیطان پرستی از این قبیلند. شرک در طاعت: یعنی اطاعت از دستوراتی که خدایی نیستند. مرکز صدور تمام این دستورها که در مخالفت با اوامر الهی صادر می شوند یا نفس خود انسان است و یا شیاطین جن و انس.
۶. بحار الأنوار ج ۹ ص ۲۱۴
۷. قَالَ [ابوعبدالله علیه السلام] يُطِيعُ الشَّيْطَانَ مَنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ قَيْشْرُكَ. الکافی ج ۲ ص ۳۹۷
۸. الوافی ج ۴ ص ۱۹۳
۹. بحار الأنوار ج ۶۸ ص ۱۵۰
۱۰. نمونه ج ۱۰ ص ۱۴۵
۱۱. المیزان ج ۱۱ ص ۳۴۲
۱۲. نمونه ج ۱۰ ص ۱۸۴
۱۳. المیزان ج ۱۱ ص ۳۴۳
۱۴. همان
۱۵. آیه ۳۵ سوره فصلت
۱۶. نمونه ج ۱۰ ص ۱۹۱

منبع: هیات رزمندگان اسلام

معاونت فرهنگی تربیتی

مرکز آموزش های غیرحضورى حوزه های علمیه خواهران

<http://vufarhangi.whc.ir/>